

Mot.
1989/90
A816

Motion till riksdagen

1989/90:A816

av Sonja Rembo m.fl. (m)

Jämställdhet mellan könen

Innehåll

1. Inledning	2
1.1 Politiska beslut och jämställdheten	3
2. Familjen och jämställdheten	3
2.1 Politikens betydelse för jämställdheten inom familjen.	5
3. Utbildning – en viktig väg mot ökad jämställdhet	6
3.1 Den felaktiga kvinnobilden.	6
3.2 Skolans roll	6
4. Jämställdheten på arbetsmarknaden	8
5. Öka jämställdheten – bryt de offentliga monopolen	10
6. Flexibel arbetstid – ett steg mot jämställdhet	11
7. Rättstrygghet	12
8. Jämställdhet inom politik och organisationer	14
9. Jämställdhetsarbete på central nivå	14
10. Hemställen	14

1. Inledning

Varje individ måste bedömas efter sina egenskaper oavsett om den är kvinna eller man. Kampen för jämställdhet är också kampen för att erkänna individuella skillnader. Att bekämpa könsroller är därför liktydigt med att avskaffa schablonbilder av män och kvinnor. Schablonbilder är skadliga, eftersom de döljer den enskilda människan och förleder även individerna själva att betrakta sig på ett förenklat och felaktigt sätt.

Både män och kvinnor har fortfarande en benägenhet att tänka i schabloner – "den fysiskt starke mannen", "den känsllosamma kvinnan", den materialistiske mannen och den intuitiva kvinnan – det är begrepp som t.o.m. letar sig in i jämställdhetsdebatten. De är i bästa fall generaliseringar – i sämsta fall myter och fördomar.

Alla kvinnor och män måste utvecklas efter sina egna förutsättningar. Män och kvinnor är som grupper betraktade i vissa avseenden olika, men de individuella skillnaderna människor emellan – oavsett kön – är alltid mer betydelsefulla.

Könsroller kommer ännu under lång tid att dominera, men jämställdhetsarbetets uppgift måste vara att visa för både kvinnor och män att dessa könsroller inte är givna – att varje individ själv måste välja sin utbildning, sitt yrke, sitt umgänge, sitt uppträdande. Varje människa måste få utveckla sina anlag oberoende av könstillhörighet.

Jämställdhetsarbetet måste bedrivas långsiktigt. Det tar tid att förändra attityder. Attitydpåverkan måste ske i alla delar av samhället: i hemmet, i skolan och på arbetsplatserna.

Jämställdhetsarbetet måste bedrivas av både män och kvinnor, främst genom att vara en förebild för det uppväxande släktet.

Föräldrar kan genom sitt uppträdande i hög grad prägla sina barn – självförtroende grundläggs till stor del i barndomen, synen på könsrollerna hämtas i stor utsträckning från den allra närmaste kretsen. Hur modern uppträder präglar ofta barnens syn på kvinnor, liksom faderns uppträdande påverkar bilden av män.

Kvinnor och män har samma ansvar för opinionsbildningen bland de unga. Jämställdhetsfrågan är lika viktigt för mannen som för kvinnan. Den personliga utvecklingen främjas av jämställda relationer som leder till ett gemensamt ansvar för hem, hushåll och barn.

Flickor måste stimuleras att satsa på längre utbildningar och främst på utbildningar inom ekonomiska, tekniska eller i övrigt för närvarande typiska manliga yrken. Unga kvinnor måste också uppmuntras att ta ansvar i större utsträckning och inte överlämna beslutsfattande i olika sammanhang till män.

Jämställdhetsarbete kräver insatser inom många olika delar av samhället av många individer. Den sortens påverkan uppnås inte genom politiska beslut och lagar – den uppnås enbart genom att enskilda individer känner ett personligt praktiskt och moraliskt ansvar.

1.1 Politiska beslut och jämställdheten

Jämställdhet skapas knappast genom politiska beslut – snarare kan man säga att de politiska besluten återspeglar accepterade krav på jämställdhet. Lagstiftningen var förr ofta medvetet utformad att hålla kvinnor borta från vissa yrken och befattningar. Män i dessa positioner fruktade konkurrens. Kvinnorna som kämpade mot dessa lagar och bestämmelser fick göra stora uppoffringar för sin övertygelse att de hade rätt att själva välja sin framtid. Successivt luckrades dessa diskriminerande bestämmelser upp och avskaffades.

Det finns ett antal milstolpar i jämställdhetsarbetet. För 130 år sedan fick t.ex. kvinnorna rätt att inneha vissa lärartjänster. För 70 år sedan fick svenska kvinnor allmän rösträtt och blev valbara till politiska uppdrag. För 50 år sedan beslutades, att förvärsarbetande kvinnor ej fick avskedas p.g.a. havandeskap, förlossning eller giftermål. För 20 år sedan fastslogs att grundskolan borde verka för jämställdhet. För 10 år sedan instiftades rätten till sex timmars arbetsdag för småbarnsföräldrar.

Allt är steg på vägen till det jämställda samhället. Den sista lagreglerade diskrimineringen av kvinnor har nu försvunnit. Kvinnor kan söka sig till alla yrken.

I stället för lagar som syftade till att begränsa kvinnors frihet har vi en lag som skall främja jämställdhet mellan könen. Sådana lagar är betydelsefulla dels för dess konkreta följder men främst som en markering av den vikt statsmakterna lagt på jämställdhetsfrågorna.

Den nuvarande lagen om jämställdhet instiftades på initiativ av den borgerliga trepartiregeringen och röstades igenom i riksdagen med en rösts övervikt, mot socialdemokraternas motstånd 1979.

Men medan lagstiftning förhållandevis framgångsrikt kan vidmakthålla diskriminering är det mycket svårt att omsätta en lag i positiva resultat. Trots lagstiftning förändras attityderna långsamt.

2. Familjen och jämställdheten

I hemmet ställs jämställdhetsidealerna på svåra prov. Jämställdhet kan inte uppnås i andra delar av samhället om inte jämställdhetsarbetet börjar inom familjen.

I dagens samhälle leder allt oftare ett förhållande baserat på de traditionella könsrollerna till en relationskris inom familjen – en kris som i sämsta fall innebär att familjen splittras. Det är oftast kvinnan som tar initiativ till en separation.

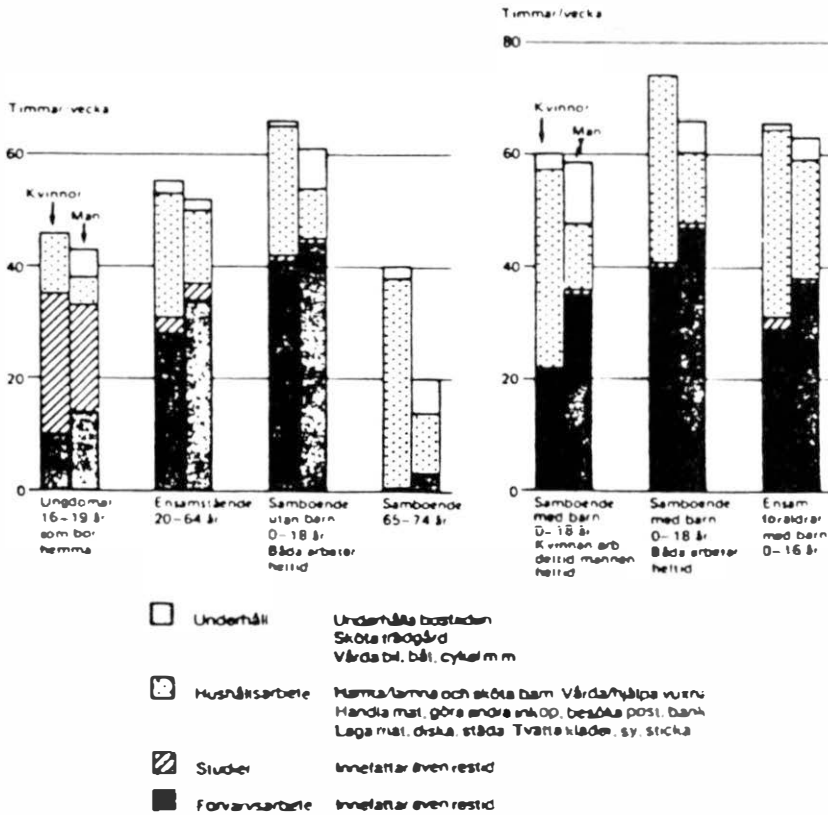
Jämställdhet mellan de båda parterna i en familj är en av förutsättningarna för harmoniska familjer. En jämställd relation gör det enklare att lösa missköligheter utan uppsplitande konflikter. Om jämställdhetstankar främjas hos unga individer kan detta medverka till att skapa mer stabila familjerelationer än de som blivit allt vanligare.

En kvinna och en man som bildar familj har båda ambitioner och önsningar inför framtiden, inte bara när det gäller familjelivet utan även för verksamheten utanför hemmet. Under stora delar av livet inskränks de personliga ambitionerna av ansvaret för barnen och hemmets skötsel. Båda parter måste inse att ingendera kan få ställa krav på att ensam få utrymme för sin personliga utveckling utanför hemmet.

Under lång tid har mannens behov kommit i första hand. Det fanns en tid då detta var rationellt ur den enskilda familjens synvinkel. Mannen svarade för penningintäkterna, medan kvinnan hade det ofta minst lika hårda arbetet med att svara för hem och barn. Detta var samtidigt ofta en förutsättning för mannens förvärsarbete. Så är det inte i dag. Tekniska förändringar har skapat nya förutsättningar inom både arbetslivet och hushållet. I dag måste oftast män och kvinnor båda förvärsarbete. Likväl får kvinnorna ofta slentrianmässigt stå tillbaka för mannens intressen och önskemål. Hon får sköta hemmet – han ägnar sig åt arbete och rekreation.

Diagram 1

Tidsanvändning för arbete 1982-1985 i olika stadier av livsrytmen

Källa: Tids nog 1984 samt Tid över 1985 Konsumentverket

Diagrammet ovan visar att kvinnor i genomsnitt arbetar betydligt mera än män när man tar hänsyn till hushållsarbete. Man bör också betänka att det som i diagrammet betecknas underhåll ofta kan utföras på helger och semesterdagar och därmed är betydligt mindre fysiskt tröttsamt än det hushållsarbete som måste utföras före och efter förvärsarbetet. Ofta har männens arbete i hemmet mera karaktär av hobby medan kvinnorna bär ett tyngre ansvar för dagliga rutiner.

2.1 Politikens betydelse för jämställdheten inom familjen

Med utgångspunkt från alla individers lika värde borde jämställdhet vara en självklarhet. Jämställdhet är idag inte primärt en fråga om politiska beslut. Den lagstadgade diskrimineringen av kvinnor är i dag med något fåtal undantag undanröjd.

Det politiska arbetet med jämställdhet måste nu inriktas på att göra förändringar inom olika politiska områden som främjar förutsättningarna för jämställdhet.

Färre kvinnor accepterar en underordnad roll i arbetslivet eller i familjen. Allt flera män accepterar inte heller att ställas åt sidan när det gäller att sköta barn och hem. Det ställs därför krav på statsmakten och arbetsmarknadens parter att skapa valfrihet för familjen när det exempelvis gäller arbetstid och barn tillsyn.

I dag motverkar utformningen av skattesystemet och barnomsorgen jämställdhetssträvandena. Situationen för många familjer skulle avsevärt underlättas om familjen själv fick välja barnomsorg. Ett exempel på hur socialdemokraternas dogmatiska politik beträffande barnomsorg motverkar jämställdhetssträvanden är motståndet mot arbetsplatsanknutna daghem. Genom sådana daghem skulle föräldrar lättare kunna finna en barnomsorgsform som ej står i konflikt med deras yrkeskarriärer. Det är naturligtvis kvinnor som skulle dra störst nytta av sådana arrangemang.

I stället för att staten ger stora subventioner endast till kommunal barnomsorg bör statsmakternas stöd utgå lika till alla former av barnomsorg. Det måste gälla även dem som själva väljer att vara hemma under längre eller kortare tid. Ökad valfrihet främjar jämställdheten.

Det är också viktigt med valfrihet och alternativ inom äldreomsorg och vård. När den offentliga vården inte klarar sina uppgifter att ge vård och omsorg till gamla, sjuka och handikappade slits allt fler mellan kraven från arbetet och vården av anhöriga. Många, främst kvinnor, tvingas att sluta eller minska sitt yrkesarbete för att hjälpa till med vården av en anhörig. För dem är det viktigt att det kan växa fram mera flexibla alternativ inom vården.

Kvinnor har genomgående lägre inkomster och lägre förmögenhet än män. Däremot är det noterbart att kvinnorna i varje inkomstsegment i genomsnitt betalar mer skatt än männen. I många familjer är det också rent slentrianmässigt så att familjens gemensamma sparande formellt sker hos mannen. Handhavandet av familjeekonomin är också oftast en angelägenhet som männen sköter.

Den skatteförändring som nu genomförs kommer att missgynna kvinnorna. Genom att skattetrycket inte sänks kommer inflationen att öka. Även specifika skattehöjningar, såsom den breddade momsens och de försämrade bilersättningsreglerna kan kraftigt påverka privatekonomin för kvinnor med laga inkomster.

Man och kvinna skall ha lika stark ställning i familjen. Arbetet och ansvaret för familj och försörjning skall vara gemensamt. Familjen bör därför ses som en enhet. Om parterna går skilda vägar skall inte den ene indirekt kunna ta med sig den ekonomiska avkastningen av den andres arbete.

Pension är delvis att jämföra med sparande. Familjernas möjlighet att rätt-

vist fördela pensionssparande skall säkerställas. Detta kan ske genom att möjligheterna öppnas att dela ATP-poäng och att tillämpa giftorätt i ATP. Vi har i andra sammanhang föreslagit att detta skall utredas. Vi har också tagit initiativ till att möjliggöra för dem som i förväg vill avtala om delning av privat pensionsförsäkring, ett förslag som socialdemokraterna och vpk motsatt sig. I konsekvens med detta har vi föreslagit att makarna inbördes skall avgöra fördelning och avdrag av premier.

Ett särskilt problem gäller de kvinnor som är gifta med utländska medborgare. Nuvarande lagstiftning föreskriver att äktenskapslagstiftningen i mannens hemland skall tillämpas. Det betyder att en svensk kvinnlig medborgare som gifter sig med en invandrare med utländskt medborgarskap vid en skilsmässa kan upptäcka att det är reglerna i mannens hemland som gäller. Detta kan inträffa trots att paret varit bosatt i Sverige och trots de svenska lagregler som tillämpas i de allra flesta andra sammanhang. Den nuvarande lagstiftningen från 1912 ansluter till en internationell konvention. Regeringen har efter kritiken som riktats mot den nuvarande ordningen, bl.a. i tidigare moderata motioner om jämställdhet, aviserat att den i vår avser föreslå ändrade lagregler.

3. Utbildning – en viktig väg mot ökad jämställdhet

3.1 Den felaktiga kvinnobilden

Trots att kvinnorna utgör hälften av befolkningen dominerar män i olika offentliga sammanhang. Det är inte så lätt för en ung kvinna att ur den traditionella världsbilden finna föredömen.

I vanlig historieundervisning på grundskolan inskränker sig de namngivna kvinnorna till ett dussintal. Bilden av tidigare samhällsperioder ger ofta intrycket att männen var fullständigt dominerande och kvinnorna förtryckta och maktlösa.

Verkligheten var mycket mer komplicerad än så. I alla tider har det funnits starka kvinnor som brutit mot de vanliga normerna – kvinnor som visat skicklighet, talang och snille. Det finns kvinnliga affärsidkare, konstnärer och författare genom historien. Det fanns många kvinnor som under 1700- och 1800-talen visade ett mycket större intresse för och kunskaper om naturvetenskap och matematik än vi i dag föreställer oss.

Det är inte frågan om att skriva om historien. Däremot är det viktigt att veta att det genom historiens gång funnits många starka självständiga kvinnor som trots förhärskande könsroller visat sina individuella talanger och inom olika områden varit väl så skickliga som dåtidens män. På grund av dåtidens konventioner har de ofta inte kunnat uppräda obehindrat. De fick dölja sig bakom män.

3.2 Skolans roll

Historien är en inspirationskälla – föredömen i elevernas närhet är en annan. Lärare kan i hög grad påverka en ungs individs intressen. Valet av utbildning är sedan betydelsefullt för den roll den unge senare i livet skall inta. En god

utbildning i överensstämmelse med den enskilde elevens intresse lägger grunden för självförtroende senare i livet.

Om föräldrar eller lärare medvetet eller omedvetet framställer vissa skolämnen eller fritidsaktiviteter som "lämpliga" för flickor respektive pojkar, påverkar detta barnens föreställningsvärld. Därför är det viktigt att vuxna i sina relationer med barn stimulerar dem att inhämta kunskaper i alla ämnen.

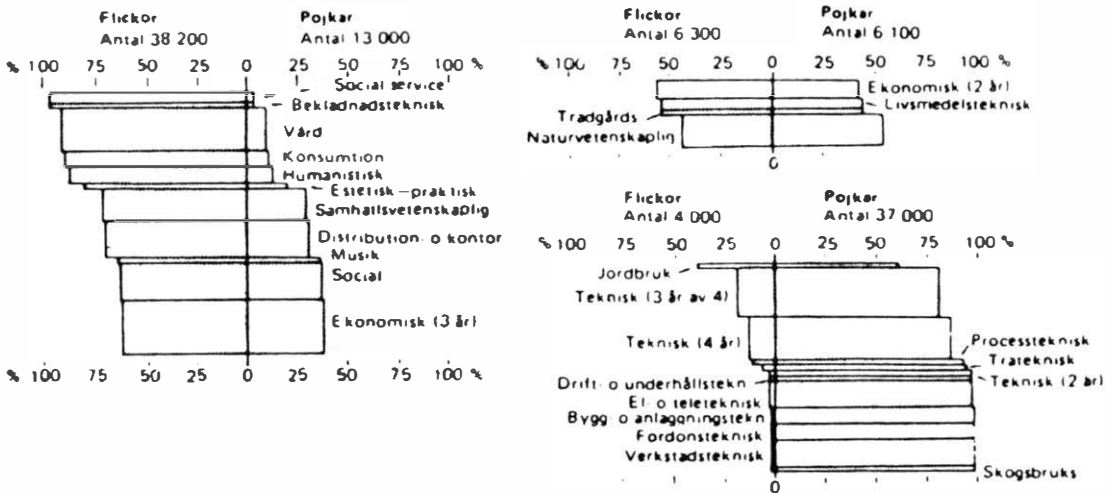
I vissa situationer kan i skolan kan de förhärskande konventionerna störa undervisningens syfte. Så är ofta fallet när det gäller ämnen som uppfattas som typiskt kvinnliga eller typiskt manliga. Det gäller t.ex. teknik och textilslöjd. Där kan undervisning i särskilda flick- och pojkgropper vara fördelaktigt. Även i vissa andra fall kan sådan gruppindelning medverka till att stärka flickors självförtroende.

Goda kunskaper hos lärarna - från förskolan och uppåt - är nödvändiga för att eleverna skall få den rätta stimulansen. Bristfälliga baskunskaper inom matematik och naturvetenskapliga ämnen bland lärare på låg- och mellanstadiet är allvarligt också från jämställdhetssynpunkt. Om inte flickor tidigt uppmuntras att tillägna sig dessa ämnen blir förutsättningarna sämre för att de senare skall göra ett allsidigt yrkesval. Även ur det perspektivet kan det nya lärarutbildningssystem som socialdemokraterna genomdrivit få negativ effekt.

Många flickor bestämmer sig efter grundskolan för en kortare utbildning, även om de har kapacitet för längre och mer kvalificerade studier. Detta är ofta ett uttryck för en bristande tilltro till den egna förmågan eller ett tecken på resignation inför en könsrollsuppdelad arbetsmarknad. Det är skolans uppgift att tillsammans med föräldrarna få flickor att förstå värdet av goda kunskaper i alla ämnen, en god utbildning och vikten av att kunna försörja sig själv.

Diagram 2

Examinerade från gymnasieskolan 1986

Inom tekniska och ekonomiska områden måste kvinnor ta vara på de möjligheter som den nya tekniken erbjuder. Sverige behöver fler kvalificerade och kompetenta personer inom främst teknik och naturvetenskap. Då har Sverige inte råd att avstå från att fullt ut utnyttja begåvning och kunskaper i hela arbetskraften.

Erfarenheterna visar att det är svårt att med bibehållna kvalitetskrav öka intagningen till de tekniska högskolorna så länge rekryteringen följer det traditionella könsmönstret. Det finns en outnyttjad begåvningsreserv bland alla de kvinnor som har fallenhet för teknik och naturvetenskap men som i dag söker sig till andra utbildningar.

Utbildning är i dag inte något som uteslutande sker vid ett enda tillfälle tidigt i livet. Vidareutbildning är ofta nödvändig och många människor byter helt naturligt sysselsättning både en och flera gånger under sitt yrkesverkssamma liv. Vuxenutbildning kan underlätta för människor, som känner sig ha hamnat fel. Arbetsmarknadsutbildning är ofta mycket betydelsefull i samband med friställningar.

4. Jämställdheten på arbetsmarknaden

På arbetsmarknaden syns den bristande jämställdheten tydligt. I dag är den kvinnliga förvärvsfrekvensen nästa lika hög som den manliga. Det betyder att över 80 procent av män och kvinnor mellan 16 och 64 års ålder förvärvsarbetar. Emellertid arbetar kvinnor i stor utsträckning deltid. 45 procent av de sysselsatta kvinnorna förvärvsarbetar mindre än 35 timmar i veckan. Enbart ca 6 procent arbetar dock 19 timmar eller mindre per vecka.

På de flesta arbetsplatser är de anställda mer eller mindre medvetet indelade i olika kategorier. På de flesta arbetsplatser har huvuddelen av kvinnorna mindre kvalificerade arbeten än huvuddelen av män.

Kvinnor avstår oftare än män från att söka en mera kvalificerad tjänst. Det finns många skäl till detta. Arbetsfördelningen i hemmet är ofta en anledning till att kvinnor inte vågar ta på sig mer tidskrävande uppgifter. Många kvinnor har också dåligt självförtroende.

Det är emellertid inte ovanligt att män och kvinnor utför likartade arbetsuppgifter trots att de har olika lön och tjänsteställning. Det ligger ett särskilt ansvar på arbetsgivarna att beakta rådande förhållanden och att uppmärksamma vilka inom en arbetsorganisation som gör betydelsefulla insatser.

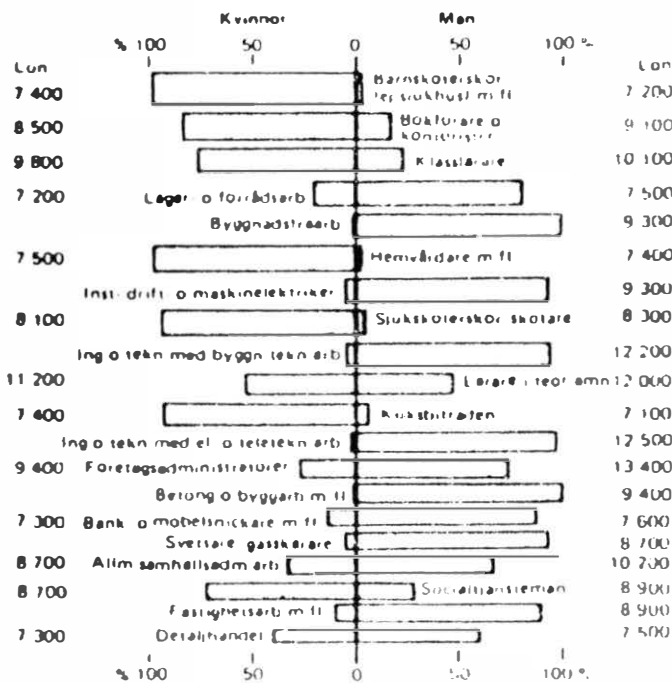
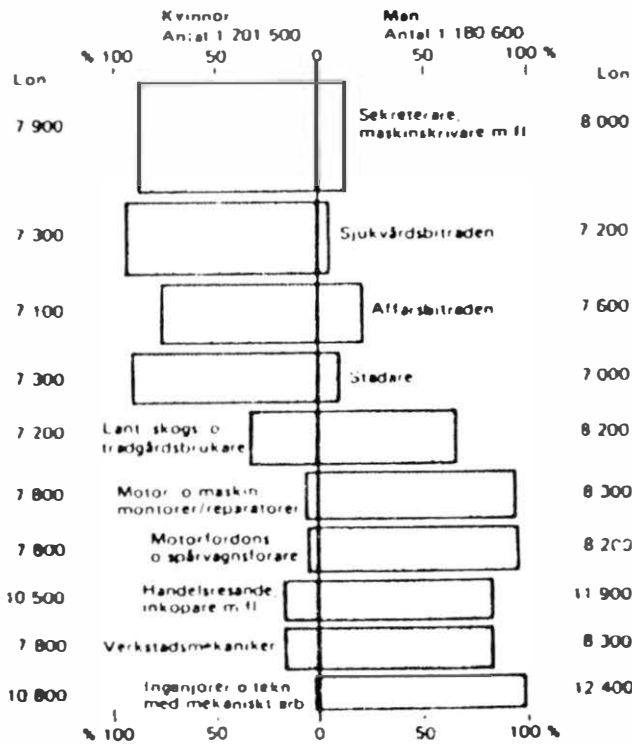
Under de senaste åren har det gjorts flera försök att förmå flickor att välja icke-traditionella utbildningar. I oroande hög grad visar det sig sedan att dessa kvinnor lämnar yrket, delvis beroende på att de har svårt att få bra anställningar. Orsakssambandet är oklart. Negativ inställning till kvinnliga anställda inom traditionella manliga yrken kan finnas både bland arbetsgivare och arbetskamrater. Dessa problem måste uppmärksammas. Det finns annars en risk att studie- och arbetsförmedlingens insatser för att främja icke-traditionell rekrytering kan skadas om kvinnor upplever att de lockas genomgå utbildningar som inte ger dem möjlighet att på lika villkor konkurrera på arbetsmarknaden.

Det ligger i arbetsgivarens intresse att utnyttja de kvinnliga anställdas kunskaper så väl som möjligt. Därav följer också att arbetsgivare har skäl

Diagram 3 De 30 största yrkena i storleksordning
Genomsnittliga månadslöner 1985

Mot. 1989/90
A816

Källa: FoB samt Kvinnors och mäns löner SCB

att främja jämställdheten på arbetsplatsen.

En del företag, myndigheter och organisationer strävar numera medvetet till att få en jämnare könsfördelning bland sina anställda.

Vi har i olika sammanhang avvisat kvotering av jämställdhetsskäl. Det är orimligt att diskriminera andra sökanden. Skicklighet måste vara avgörande vid anställning. Däremot kan det mycket väl finnas ett arbetsgivarintresse att sträva efter en jämnare könsfördelning. Det kan medverka till en bättre fungerande arbetsplats.

Särskilda problem uppstår för de kvinnor som vill göra karriär på höga befattningar, främst i näringslivet. Där finns ännu få kvinnor. De kvinnor som gjort karriär är ofta antingen ensamstående eller har män som tagit ett större ansvar för barn och hem än vanligt.

Förståelsen för kvinnors förhållanden är ännu dålig bland befattningshavare i näringslivet. Det är till stor del förståeligt – företag måste konkurrera på internationella marknader. I utlandet har man ofta mindre förståelse för avvikelser från det traditionella.

Förhållandena har börjat förändras i näringslivet. Det finns nu fler kvinnliga chefer på mellannivå, vilket är första steget för befodran till högre nivåer. I debatten har emellertid understrukits att skattekilarna missgynnar kvinnor som vill göra karriär. Möjligheterna att anlita hjälp till en del hushållsbestyr är begränsade även för personer med goda inkomster.

5. Öka jämställdheten – bryt de offentliga monopolen

Framtidens arbetstillfällen kommer i stor utsträckning att finnas inom tjänstesektorn. Det finns utrymme och växtkraft för en betydligt större privat tjänstesektor. Undersökningar visar att hälften av alla förvärvsarbetande vill ha en förändring till stånd. De vill antingen ha ny arbetsgivare eller nya arbetsuppgifter. Det behövs en flexibel arbetsmarknad.

Skall detta vara möjligt måste den offentliga sektorns monopolställning inom många områden brytas. Denna sektor sysselsätter ca 56 procent av de förvärvsarbetande kvinnorna. Inom den offentliga sektorn är utrymmet för individuella variationer mera begränsat. Många anställda inom de offentliga förvaltningarna har en inneboende skaparkraft som inte kan utvecklas i de traditionella arbetsorganisationerna.

En SCB-undersökning visar att två tredjedelar av de tillfrågade vill underlätta för de offentliganställda att starta eget inom den sektor som i dag domineras av de offentliga monopolen.

Trots stort motstånd från socialdemokraterna sker en del privata etableringar inom vård- och servicesektorn. Det är ofta viljestarka kvinnor som genom sitt engagemang, sitt kunnande och sin vilja till förnyelse startar privat verksamhet. Många efterfrågar deras tjänster.

På många andra håll i landet finns det idéer om liknande verksamheter som inte minst tar till vara kvinnors kreativitet. Dessa initiativ, som är en stor framtida resurs, möts av misstro från socialdemokratiskt håll. I stället för att underlätta alternativ till offentlig service försöker socialdemokraterna förhindra tillkomsten av sådan verksamhet genom hot om lagstiftning, nya hindrande statsbidragsregler etc. Ett exempel är aktionerna mot skrivbyråer

genom att hävda en extrem tolkning av lagen om arbetsförmedling.

Kvinnors valfrihet handlar inte bara om att tränga in på männens arbetsområden. Den handlar i lika hög grad om att utveckla de stora kvinnodominerade yrkesområdena. Det är anmärkningsvärt att de områden som är dominerade av kvinnor också är de hårdast reglerade områdena på den svenska arbetsmarknaden.

De åtgärder för att öppna alternativ inom det som i dag är den offentliga sektorn som vi föreslår kommer att medföra en mera breddad arbetsmarknad inom bl.a. vård- och omsorgssektorerna. Kvinnor och män inom dessa yrkesområden skulle kunna välja mellan många olika arbetsgivare och de skulle få möjlighet att själva ta ansvar för sin verksamhet utan att därmed behöva byta yrke. Konkurrenter mellan olika arbetsgivare skulle innebära att t.ex. sjuksköterskornas löner skulle återspegla utbud och efterfrågan och ta hänsyn till individuell kompetens. Det skulle ge större genomslagskraft för enskild initiativkraft och ansvarstagande på samma sätt som i dag sker inom den privata sektorn.

Ändrade anställningsvillkor i dessa sektorer skulle också göra arbetena mera attraktiva för männen. På det sättet blir det en jämnare fördelning mellan kvinnor och män.

Det är beklagligt att de fackliga organisationerna så ensidigt slår vakt om den offentliga sektorns nuvarande omfattning, organisation och struktur. Deras socialistiska grundsyn innebär i realiteten att de motverkar jämställdheten.

För att ge stora kvinnogrupper nya möjligheter krävs statsbidragssystem som likställer olika barnomsorgsformer, en sjukvårdsförsäkring som omfattar även privata vårdgivare, stödformer som jämställer privata vårdhem med offentliga och ett skattesystem som låter alla välja service och omsorg efter eget huvud utan att hindras av kommunala monopol. Genom sådana förändringar skulle det finnas olika arbetsgivare också för sjukgymnaster, sjuksköterskor, förskollärare, arbetsförmedlare m.fl.. Ökad valfrihet ökar utvecklingsmöjligheterna och främjar därmed jämställdheten.

6. Flexibel arbetstid – ett steg mot jämställdhet

Ofta framställs en generell förkortning av arbetstiden som lösningen på många problem som hör ihop med kvinnors dubbelarbete. Mycket talar emellertid för att en generell arbetstidsförkortning skulle få negativa konsekvenser på en rad områden och snarast försvåra situationen på arbetsmarknaden. Detta skulle inte vara till fördel för kvinnorna. De ekonomiska förutsättningarna för en generell arbetstidsförkortning föreligger inte inom en överskådlig framtid.

Arbetstidsförkortning kan genomföras enbart som ett resultat av produktivitetökningar eller löneminskningar. Nu är produktivitetstillväxten i Sverige dålig. Sverige kan inte kollektivt bevilja sig själv mer ledighet.

Det finns däremot ett behov av att individuellt kunna variera sin arbetstid under hela det yrkesverksamma livet. En och samma person har olika behov under skilda perioder av livet.

En grundläggande princip i ett fritt samhälle är att de enskilda individerna

i så stor utsträckning som möjligt själva skall bestämma över sina egna förhållanden. Arbetstidskommitténs undersökningar visar att det inte finns några entydiga önskemål – vare sig beträffande minskad arbetstid i förhållande till lön eller hur en arbetstidsminskning skall tas ut.

Individen bör själv få inflytande över arbetsvillkoren. På samma sätt som lönesättningen håller på att bli allt mera individualiserad bör individuella arbetstids- och semesteravtal komplettera lagar och avtal.

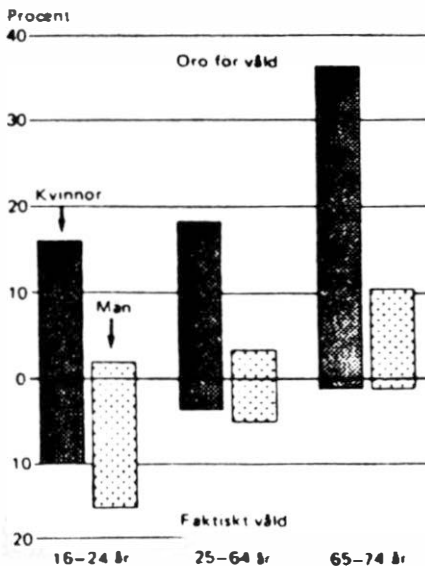
Arbetstidsuttaget bör genom avtal med arbetsgivarna kunna anpassas såväl till den enskildes önskemål som till arbetsplatsens förutsättningar. Då blir önskade arbetstidsförkortningar arbetsmässigt och ekonomiskt genomförbara. Såväl småbarnsföräldrar som andra arbetstagare skulle lättare kunna finna en arbetstidskombination som i ett visst skede bäst passar den egna situationen. En sådan utveckling underlättar såväl kvinnors som mäns möjligheter att kombinera familjelivet med yrkesverksamhet. I en särskild kommittémotion om arbetstid och ledighet utvecklar vi vår syn på arbetstidsfrågorna närmare.

7. Rättstrygghet

Rättstrygghetsfrågorna är i hög grad en kvinnofråga. Skrämmande många kvinnor utsätts för fysiska övergrepp och misshandel. Att någon med våld eller hot om våld försöker genomdriva sina åsikter eller önsknings är aldrig acceptabelt i en rättsstat.

Diagram 4

**Oro för våld och faktiskt våld 1984–1985.
Andel (%) i olika åldersgrupper**

Oro för våld Har under det senaste året hänt att man avstått från att gå ut på kvällen av oro för att bli överfallen, rånad eller ofredad på annat sätt

Faktiskt våld Har blivit utsatt för våld eller hotelser det senaste året

Den s.k. liberalisering av straffsatserna som socialdemokraterna genomfört har inneburit att våldsmän kort tid efter ett gripande åter kan vara på fri fot och begå nya brott. Eftersom kvinnor i allmänhet har mindre förmåga att fysiskt försvara sig mot övergrepp innebär det att många kvinnor är rädda för att gå ut, särskilt under de mörka delarna av dygnet. I ett samhälle där jämställdhet råder måste gatufrid räda.

Våldsbrott mot kvinnor är ofta förknippade med våldtäkt eller andra sexuella övergrepp. Ännu i dag drar sig många kvinnor för att göra polisanmälan. De är rädda för att utredningsprocessen och domstolsförfarandet skall vara förnedrande och att staten inte erbjuder skydd för represalier från den som begått övergreppen. Domstolarna måste också se mycket allvarligt på hot om hämnd mot offer eller vittnen.

Det finns en grupp kvinnor som går i skräck i sina egna hem. De misshandlas av sina män eller sambor. Kvinnoemisshandel kan aldrig ursäktas eller slätas över.

Från moderat sida har vi understrukt att påföljderna för misshandelsbrott är för milda. Många som dömts för misshandel slipper helt frihetsberövande påföljd. Det stora flertalet av de som döms för det svårare brottet grov misshandel ådöms endast det stadgade minimistraffet ett (1) års fängelse.

Den nuvarande situationen är oacceptabel. Våldsbrott upplevs av allmänheten som synnerligen allvarliga brott. Denna inställning måste avspeglas i straffskalor och ådömda påföljder.

Det krävs också stöd till misshandlade att skapa sig en ny framtid. På många håll i landet finns det kvinnojourer som ger stöd till mishandlade kvinnor. Dessa föreningar gör en mycket värdefull insats. Det är otillfredsställande att dessa skall vara hänvisade till tillfälliga bidrag.

Vi föreslår i en särskild kommittémotion om stöd till brottsoffer, att riksdagen beslutar inrätta en Brottsoffernämnd. Nämndens uppgift skall vara att fördela bidrag till i första hand rikstäckande brottsoffer- och kvinnojourorganisationer. Stöd skall även kunna utgå till regionala organisationer, till exempel sådana som är verksamma i större städer. Stödet skall nyttjas för utvecklingsarbete vid brottsofferjourerna, utbildning av stödpersoner och uppbyggnadsverksamheten av sådana jourer. Anslaget bör inledningsvis uppgå till 5 miljoner kronor. Mot bakgrund av att en sådan nämnd knappast kommer att börja verka förrän under nästkommande budgetår bör regeringen under budgetåret 1990/91 besluta om bidrag till Brottssofferjourernas Riksförbund och kvinnojourerna.

Många fränskilda eller ensamstående kvinnor går i ständig skräck för att deras våldsbenägna "f.d. partner" skall finna dem och misshandla dem. Detta är ett orimligt förhållande. I en del fall kan kvinnor få möjlighet att med hjälp av myndigheterna byta identitet. Det är egentligen en kapitulation för våldet men det är likväl nödvändigt att denna möjlighet står öppen för förföljda individer. Ingen bör emellertid behöva leva i hemlighet i sitt eget land för att undgå våldsövergrepp. Det finns nu en lag som gör det möjligt för en domstol att utfärda förbud för en man att söka upp en tidigare partner eller kvinna som han trakasserar. Efter kritik från bl.a. moderat håll har riksdagen beslutat skärpa lagen.

8. Jämställdhet inom politik och organisationer

För att åstadkomma en jämnare fördelning mellan män och kvinnor krävs ett målmedvetet arbete inom de olika organisationerna. Det är inte bara männen som måste ändra sina attityder. Kvinnorna själva måste engagera sig och satsa tid och kraft för att nå de positioner de eftersträvar.

Allt fler kvinnor är nu ledamöter av politiska församlingar. Likväl är dock den kvinnliga representation i de högre politiska organen betydligt sämre. Civildepartementet har karlagt kvinnorepresentation i styrelserna för 337 regionala organ. 66 saknade helt kvinnor. Flertalet av dessa tillsätts av lands-ting eller efter förslag från arbetsmarknadens parter. Totalt sett är endast 22 procent av styrelseledamöterna kvinnor – det är dock en tydlig förbättring i jämförelse med situationen för några år sedan då endast 7 procent av platserna var besatta med kvinnor.

Många anser att kvotering av kvinnor på manligt dominerade områden är en framkomlig väg för jämställdhetsarbetet. Vi tror inte på kvotering som metod att uppnå jämställdhet. Den bygger på bristande tilltro till kvinnors förmåga och övertro på regleringars möjligheter. För att bevara jämställdheten måste kvinnornas ställning grundas på egen kraft och duglighet. Därmed är det möjligt att i valet mellan en välmeriterad kvinna och välmeriterad man prioritera kvinnan i syfte att nå en bättre balans mellan kvinnor och män.

9. Jämställdhetsarbete på central nivå

Det jämställdhetsarbete som bedrivs på central nivå bör ha som målsättning att i första hand undanröja hinder och förändra attityder. Det går inte att åstadkomma jämställdhet enbart genom lagar och förordningar.

Det är väsentligt att staten som arbetsgivare föregår med gott exempel. Det är därför tillfredsställande med den redogörelse som numera finns om jämställdhet i statsförvaltningen. Staten framstår emellertid inte alltid som jämställdhetens främste företrädare. Som exempel kan nämnas att den statliga lönepolitiken missgynnar kvinnor. Den statliga sektorns lönesättning har medverkat till att framför allt de högutbildade männen söker sig till den privata sektorn på grund av högre löner. Det blir i allt högre utsträckning kvinnorna som stannar kvar i offentlig anställning.

JÄMO har med små medel utfört ett bra och engagerat arbete och har utvecklats till en pådrivande kraft i olika jämställdhetsfrågor. Den viktigaste effekten av JÄMO är att påverka attityder bland individer, företag och myndigheter. Under de år JÄMO verkat har flera problem uppmärksamats som sällan tidigare påtalats, som t.ex. diskriminerande behandling vid tjänstetillsättningar och trakasserier på arbetsplatsen. JÄMO:s organisation och uppgifter är för närvarande föremål för utredning.

10. Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om förutsättningarna för jämställdhetsarbetet,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om jämställdhetsarbetet i skolan.¹]

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om betydelsen för jämställdheten av förändringar inom och av den offentliga sektorn.

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rättstrygghetens betydelse för jämställdhetssträvanden.

Stockholm den 25 januari 1990

Sonja Rembo (m)

Anders G Högmark (m)

Mona Saint Cyr (m)

Erik Holmkvist (m)

Ulf Melin (m)

Charlotte Cederschiöld (m)

Lars Ahlström (m)

¹ 1989:90:U6335

